

Zaletą recenzowanej pracy jest jej nowoczesność. Wyraża się ona w sposobie ujmowania analizowanych kwestii, gdyż Autorzy kładą duży nacisk na interdyscyplinarny charakter analiz oraz ich uniwersalizm – wystrzegają się zawężania wskazań etycznych do zakresu akceptowalnego jedynie przez osoby wierzące, co nie oznacza rezygnacji ze specyficznie chrześcijańskiego punktu widzenia. Podejmują także próbę etycznej oceny zagadnień najbardziej aktualnych, które dopiero pojawiły się w życiu społecznym, gospodarczym czy technicznym. Bogactwo podejmowanych zagadnień wpływa na ograniczoną obszerność ich prezentacji. Wydaje się jednak, że Autorom zasadniczo udało się syntetycznie przedstawić podejmowaną problematykę i spośród wielu zjawisk życia społeczno-gospodarczego wybrać te najbardziej znaczące. Mając świadomość związłego potraktowania omawianych kwestii, odsyłają do licznych opracowań monograficznych autorstwa znaczących specjalistów. Praca zawiera bowiem obszerną bibliografię, dotyczącą zarówno problematyki ogólnej, jak i – co szczególnie cenne – problemów szczegółowych. Uwagę zwraca fakt, że lwią część liczącej 629 pozycji literatury to prace najnowsze. Publikacja ta może być cenną lekturą zarówno dla osób parających się szeroko rozumianymi naukami społecznymi, jak i dla odpowiedzialnych za praktyczny kształt życia społeczno-gospodarczego, odpowiadającego wymogom godności osoby ludzkiej.

Stanisław Fel
Katedra Historii Katolickiej Nauki Społecznej
i Etyki Gospodarczej KUL

Franciszek Adamski, *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2002, ss. 227.

W Polsce problematyka rodziny jest żywo dyskutowana i często podejmowana, albowiem nasze społeczeństwo przywiązuje dużą wagę do wartości rodziny, małżeństwa, macierzyństwa i rodzicielstwa, a także do wartości uosabianych przez rodzinę i realizowanych w rodzinie. Stąd też polska literatura socjologiczna o tematyce rodzinnej powiększa się każdego roku o nowe tytuły. Są to zarówno publikacje oparte na badaniach empirycznych, jak i opracowania teoretyczne. Wśród nich cenną pozycją jest wydana staraniem Wydawnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego książka krakowskiego profesora Franciszka Adamskiego: *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*. Wprawdzie powstała ona na bazie wydanej przez PWN w 1982 r. (wznowionej w 1984) publikacji *Socjologia małżeństwa i rodziny*, to jednak o jej wartości stanowi uwspółcześnienie i wzbogacenie treściowe oraz udoskonalenie warsztatowe.

Recenzowana publikacja traktuje o złożonej materii małżeństwa i rodziny w trzech wymiarach: społeczno-kulturowym, historyczno-społecznym i religioznawczym. Dodat-

kowym cennym i nowym uzupełnieniem są refleksje o współczesnej polskiej rodzinie w zmieniającej się obecnie sytuacji społeczno-ekonomicznej, perspektywach jej przemian i czyhających zagrożeń. Książka skierowana jest do szerokiego audytorium czytelniczego – począwszy od wąskiej kategorii znawców problematyki rodzinnej: socjologów rodziny, psychologów, pedagogów, etnologów i kulturoznawców, po szersze grupy osób zainteresowanych rodziną: nauczycieli, wychowawców społeczników i pracowników różnorodnych poradni małżeńsko-rodzinnych.

Książka podzielona jest na trzy części. Pierwsza traktuje o małżeństwie i rodzinie w wymiarze indywidualnym i społecznym. Autor przytacza różne definicje małżeństwa, wnikliwie analizując jego elementy konstytutywne, do których zalicza reprodukcję biologiczną, uprawnienia seksualne małżonków, przekazywanie wartości kulturowych i materialnych. Cenna poznawczo jest starannie opracowana typologia małżeństw. Mocną stroną tej klasyfikacji jest konsekwentne eksponowanie najistotniejszych kryteriów podziału. Wśród tych kryteriów wymienić należy liczbę partnerów, zakres wyboru współmałżonka, hierarchię prestiżu i władzy, dziedziczenie nazwiska, prestiżu lub majątku oraz miejsce zamieszkania po ślubie. Następnie Autor szeroko omawia różnorodność funkcji od rodziny tradycyjnej do rodziny współczesnej. Analizuje przeobrażenia tych funkcji, zwłaszcza zanik lub transformacje funkcji instytucjonalnych i wzrost znaczenia funkcji osobowych. Interesująca i odważna jest teza, że im bardziej rodzina traciła poszczególne funkcje instytucjonalne, tym bardziej odnajdywała samą siebie.

Druga część poświęcona jest historyczno-kulturowym modelom rodziny z różnych stron świata. Przeczytać więc można pasjonujący materiał o rodzinie chińskiej, japońskiej, indyjskiej, arabskiej, grecko-rzymskiej i izraelskiej. Charakterystyka modeli jest kompleksowa i uwzględnia uwarunkowania nie tylko religijne i kulturowe, ale także społeczne, prawne i ekonomiczne. Sporo miejsca Autor poświęca konsekwencjom wynikającym bezpośrednio z tych modeli, a obecnym w zasadach wzajemnego współżycia małżeńsko-rodzinnego rodzin współcześnie żyjących i należących do różnych kultur na świecie. Uzupełnieniem tych historycznych refleksji jest analiza zjawiska sekularyzacji rodziny jako instytucji religijnej. Proces ten dokonuje się w sposób ciągły, a niebagatelną w nim rolę odgrywa ideologia protestancka i prawna laicyzacja rodziny.

Trzecia, ostatnia część recenzowanej książki podejmuje temat przemian rodziny w XX wieku i jest próbą spojrzenia Autora na przemiany zarówno w zewnętrznej strukturze rodziny, obejmujące jej skład osobowy rodziny, jak i w strukturze wewnętrznej, którą wyznaczają najbardziej intymne i bliskie relacje wewnątrzrodzinne. W wewnętrznej strukturze wyeksponowane są następujące elementy: zmiana pozycji i ról małżonków oraz dzieci, indywidualizacja i autonomizacja jednostki, zanik tradycyjnych instytucjonalnych form małżeństwa i rodziny. W części tej ukazane są również istotne przemiany zachodzące we współczesnej rodzinie polskiej. Zebrany materiał pozwala Autorowi na uchwycenie kierunku polskich przemian na tle ogólnych przemian w społeczeństwie industrialnym i postindustrialnym, a następnie określenie aktualnego stanu rodzin w Polsce. Analizy te dla znawców polskiej problematyki rodzinnej są niezmiernie cenne z uwagi na ich wysoką rangę poznawczą. Dodatkowo Autor stawia szereg ciekawych pytań badawczych, dotyczących nowych wartości

tworzących się w świadomości polskich pokoleń. W szczególności pytania te dotyczą wartości i norm regulujących zachowania małżeńskie i rodzinne, nowych wzorów i modeli stosunków wewnątrzrodzinnych, czynników wyznaczających obecną pozycję dziecka w rodzinie, sakralności i świeckości związku małżeńskiego. Baczniejszą uwagę zwrócić należy na bogate, uaktualnione zestawienia statystyczne, ilustrujące zjawiska zachodzące w Polsce i jednocześnie sytuujące Polskę w szeregu innych europejskich krajów pod względem różnych wskaźników życia rodzinnego, np. liczby zawieranych małżeństw, dzietności, stopy rozwodów. Rangowania te pobudzają do różnych refleksji, w których dominuje z troską o przyszłość polskiej rodziny. Konkluzję tych rozważań stanowi teza, że współczesna rodzina polska upodabnia się do rodzin z krajów zachodnich pod względem położenia prawnego, ukształtowanych wzorów zachowań, jak i uznawanych modeli życia małżeńsko-rodzinnego.

Zwieńczeniem refleksji nad rodziną jest rozdział poświęcony ogólnej charakterystyce socjologicznych badań nad strukturami rodzinnymi, w którym Autor uwrażliwia wszystkich zajmujących się badaniem rodziny na trudności i przeszkody, głównie natury emocjonalnej, na jakie taki badacz napotyka. I jest to uwaga bardzo potrzebna, rodzina bowiem i życie rodzinne to materia niezwykle delikatna, a nieprzygotowani metodologicznie i warsztatowo badacze nie są w stanie zgromadzić wielu cennych informacji składających się na rzeczywisty obraz życia małżeńskiego i rodzinnego.

Na wyróżnienie zasługuje też bogata literatura przedmiotu, zwłaszcza umieszczenie w niej najnowszych polskich i światowych publikacji z zakresu problematyki rodzinnej. Świadczy ona o aktywności intelektualnej i ciekawości badawczej Autora książki.

Zapotrzebowanie na dobry podręcznik poświęcony małżeństwu i rodzinie jest obecnie niebywale duże. Wiedzą o tym pracownicy naukowo-dydaktyczni stykający się z młodzieżą poszukującą wiedzy o rodzinie. Książka Krakowskiego Profesora jest właśnie publikacją o takim użytkowym charakterze, tym cenniejszą, że została napisana komunikatywnym, nowoczesnym językiem i oparta na solidnym materiale empirycznym.

Justyna Szulich-Kałuża
Katedra Socjologii Kultury KUL

Ulrich B e c k *Spółeczeństwo ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*, tł. Stanisław Cieśla, Warszawa: Wyd. Naukowe „Scholar” 2002, ss. 372.

Profesor i dyrektor Instytutu Socjologii Uniwersytetu w Monachium Ulrich Beck znany jest jako autor rozpraw, w których poddaje analizie aktualne problemy i ewolucję społeczeństw demokratycznych, wyjaśnia specyfikę zmian społecznych, odpo-